

ENQUETE

REFORM OG DEN ANDEN I-D-I-O-T OM KONKURRENCESTATENS MONOPOL PÅ TID THOMAS DEREK ROBINSON

Nyttige I-D-I-O-Ter

„Vi“ er hele tiden ved at miste utopien. Derfor bliver passivitet artikulert som uansvarlighed. Den eneste respons på denne risiko er reform af det eksisterende for at opnå „Fremtiden“. I Ove K. Pedersens *Konkurrencestaten* (2011) bliver reformer belyst gennem den nyttige, pragmatiske og funktionalistiske I-D-I-O-T-model. Her bevæger reformer sig gennem en række fastsatte stadier, hvor I’et handler om ideer som kilde til forandring. D’et henleder til den aktuelle diskurs, det andet I henviser til institutioner og O’et til organisationer, mens T’et drejer sig om transformation, det vil sig evnen til omstilling. Pedersen bringer dermed ideer i stilling som absolut nødvendige, hvad angår fremtiden og den forandring, der skal skabe den. Men den funktionalistiske tilgang i I-D-I-O-T-modellen kan ikke bære sin egen vægt uden støtte fra et kulturanalytisk niveau. For fremtiden er ikke, hvad den har været, og ser forskellig ud fra land til land (Koselleck 1985; Robinson 2015), hvilket implicerer, at konkurrencestaten er indskrevet i en tidlig kultur om, hvad man kan forvente sig. I dette korte bidrag anbefaler jeg derfor en anden analytisk model. I-D-I-O-T-2-modellen belyser konkurrencestatens nødvendige indlejring i en tidlig kultur. En tentativ karakteristik af denne anden idiot ser således ud: *Imagination*, der benyttes med henblik på *Disciplin* i en *Instrumentaliserende* italesættelse af *Ontologiske* forudsætninger, der fundamentalt set handler om *Tid* som den afgørende vare i samfundet. Mere specifikt er min påstand, at der bag konkurrencestatens reformiver ligger en stat, der, frem for voldsmonopol, søger monopol på tid.

I: IMAGINATION

Industrisamfundets store fortælling om velfærdsstaten er gået tabt, og nu må konkurrencestaten redde stumperne gennem teknokratiske interventioner. Den pragmatiske tilgang kan midlertidigt ikke legitimere sig selv, men må trække på imaginationen. Ikke forestillingen om noget, vi har haft, men noget, vi kan få. Første trin for teknokratiet består, som Lyotard påpeger, dermed i at glemme fortiden (Lyotard 1986:28). Reformernes udgangspunkt bliver først og fremmest at undergrave gamle velfærdstatsidealer. Det, der nu orienteres imod og handles på i konkurrencestatens reformer, er derimod netop forestillingen om fremtiden. Dette er *imaginationen* om en forventet progression i tid. Den faktiske fremtid, som den bliver, er jo ukendt. Den imaginære fremtid er derimod noget, vi skaber i nuet. Staten er derfor, ligesom mennesket, hele tiden forud for sig selv eller „ahead-of-itself“, som Heidegger formulerer det (Heidegger 2010: 228). Konkurrencestatens reformer bygger således på en permanent spænding mellem vores erfaringsrum og forventningshorisont (Koselleck 1985). Her er reformerne del af det, som litteraturforskeren og samfundsteoretiker Elana Gomel i sin diskussion af vor tids fremtidsorientering kalder „en voldsom eksplosion af tidslig imagination“ (Gomel 2010:147), altså en eksplosiv italesættelse af konkurrerende og uforenelige forventninger til fremtiden, som man ikke kan unddrage sig. Imaginære fremtider og forventninger disponerer for bestemte handlinger, hvorfor de i konkurrencestaten dermed *også* har en disciplinerende effekt.

D: DISCIPLIN

Den primære kilde til social disciplin stammer således fra forventningsdefinition. Her kunne D'et også stå for definitionsmagten omkring vores fremtid. Daniel Rodgers, der er idéhistoriker ved Princeton University, påpeger i *The Age of Fracture*, at vores tidsalders fokus på friheden til at vælge ikke bare bygger på forventningen om flere forbrugsgoder, men om flere ideer, scenarier og fremtidige verdener at vælge imellem og arbejde frem imod (Rodgers 2010:270). Her *skal* vi konstant intervenere for at få del i disse fremtider. Derfor bliver den allestedsnærværende og fragmenterede fremtid og dens udsigt til forøget og forbedret konsum, indtægt, ejerskab, velfærd osv. en vigtig komponent i at forstå, hvordan konkurrencestaten overhovedet kunne opstå og bestå. Konkurrencestatens aktiviteter er således nøje forbundet med at definere forventninger, der indvirker dispositivt, eller disponerende (Foucault 1998) på borgere, forbrugere, organisationer og institutioner. Aktører agerer jo netop hen imod den fremtid, som de

forventer, hvilket gør intentionelle handlinger meningsfulde (Ricœur 2004). Fremtiden optager os i en sådan grad, at den har koloniseret nutiden som en optik eller diskurs, og den påvirker alt fra det mest banale til de helt store beslutninger. Definitionsmagten i forhold til den forventede fremtid bliver på alle niveauer afgørende for den instrumentelle orientering mod fremtiden og for bevarelse af det eksisterende system.

I: INSTRUMENTALITET

En meget stor andel af de aktiviteter, der udføres i dagens Danmark, er indskrevet i en instrumentaliseret, fremtidsorienteret diskurs. Fremtiden bliver således allestedsnærværende og kan ses i alt fra en tur i SuperBrugsen, hvor vi kan få „Lav pris på økologi. NU og i fremtiden“, til et hurtigt kig ind på Undervisningsministeriets hjemmeside, hvor man kan konstatere at „Uddannelse sikrer fortsat job i fremtiden“.¹ Futurismen vil ingen ende tage. Forældre må efter folkeskole-reformen også tage stilling til „Fremtidens fritidstilbud“.² Dertil kommer 2020-reformerne, så „vi også i fremtiden kan fastholde det danske velfærdssamfund“.³ Med denne epidemi af fremtidsorienteringer i spil giver det også god mening, at der knap findes et politisk parti med respekt for sig selv, der ikke som Venstre er „For fremtiden“⁴ eller som de Radikale, der stolt proklamerer at „Vi tror. På fremtiden“.⁵ Selv Enhedslisten er med, når partiet deklarerer: „Ud med fossilerne, ind med fremtiden“,⁶ mens Dansk Folkeparti interesserer sig for „Danmark i fremtiden“.⁷ Alle kæmper indædt om at udtrykke sig som repræsentanter for en instrumentaliseret, fremtidsorienteret bevægelse, der er bredt funderet i befolkningen, erhvervslivet og politik, og som omstiller samfundet til en ny alder, hvor man bevarer ved at forandre. I den forstand bliver forventninger til fremtiden definerende for snart sagt alle centrale politiske temaer: forbrug, bæredygtighed og miljø, sundhed, uddannelse, forskning og innovation, indvandring og integration, „ældrebomben“ og finanspolitik. Samtidig bliver fremtiden som begreb en uspecifik samlebetegnelse for alt, hvad der er godt, og som samtidig kræver forandring af det eksisterende. Med instrumentaliseringen bliver fremtiden kilde til legitimitet, da det er i fremtiden, at konsekvenserne af nutiden findes. Dette er konkurrencestatens politiske landskab: altings instrumentalisering for at opnå den gode fremtid. Her kunne man tænke, at konkurrence også antyder altings individualisering, men den bygger derimod netop på en kollektiviserende ontologi om tidslighed og det individuelle.

O: ONTOLOGI

Hvis konkurrencestaten er blevet anklaget for at ville udvikle „det opportunistiske privatmenneske“ (Petersen & Petersen 2015:10), er det ironisk, at dette på mange måder er udtryk for en ontologi, hvor alle kollektivt orienterer sig mod det individuelle. Vi er med andre ord blevet mere ensartede ved at blive individualiserede. Ingen kan unddrage sig prædikatet: „individ“. Ligeledes med den fremtid, der handles hen imod. Dette er ikke individets fremtid, men vores fælles forestillinger om fremtiden. Mennesker og organisationer kan tale med hinanden om fremtiden, fordi vi deler symboler og diskurser om den. Formålet med narrativer om fremtiden i konkurrencestatens reformorientering er netop at koordinere deltagernes aktiviteter over for hinanden som en social teknologi. Ontologien eller den grundlæggende væremåde trækker dermed på en fælles diskursiv og narrativ infrastruktur om fremtiden. Dette betyder, at der ikke bare er frit spil med henblik på at artikulere det, der forventes, hvis andre skal kunne forstå dig. Fremtiden er derimod indskrevet i en tidlig kultur (Wartofsky 1979:272-74, 282) eller en „social imaginary“ (Ricœur 2004; Castoriadis 1987:167-220). Tidens ontologi er kulturbaseret og ikke individuel: Det er en fælles, samfundsbaseret, meningsgivende ramme eller hermeneutik, en kollektiv semantik, der strukturer tidlig adfærd (Eriksen 2001:4). Den måde, vi taler om det temporale i reformer på, er med andre ord ikke ahistorisk, men et produkt af den historiske situation – af den givne „historiske a priori“ (Foucault 2010:142-48). I denne tidlige kultur er tiden selv den vigtigste ressource i samfundet.

T: TEMPORALITET

Jørn Henrik Petersen og Klaus Petersen påpeger, at: „Velfærdsstaten vil solidarisere sig med de afhængige, de udsatte, de sårbare.“ Konkurrencestaten solidariserer sig med de arbejdende og skattebetalende (Petersen & Petersen 2015:10). Bag dette fokusskift fra de svage til de arbejdende ligger en større transformation af, hvorledes staten forholder sig til tiden som en fundamental værdi eller ressource i samfundet. Baudrillard påpeger fx, at der i moderne forbrugersamfund er en ressource, der er vigtigere end alle andre, og det er tiden selv. Tid får status som den mest kostbare „vare“, da det er den vare, som det er vigtigst at have en overflod af. Efterspørgslen på tid er dermed lige så stor som alle andre goder tilsammen (Baudrillard 2002:151-52). Borgerens tid får derfor et særligt fokus i alle konkurrencestatens reformer: fremdriftsreform, dagpengereform, kontanthjælpsreform, uddannelsesreform, arbejdsmarkedsreform, førtidspensionsreform, arbejdsprøvning. Disse peger alle som en på et overhængende imperativ: Du *skal* markedsføre eller sælge al den tid,

du har nu, for at redde fremtiden. Den enkelte borgers tid skal derfor anvendes mest rationelt set ud fra et markedsperspektiv, så Staten kan profitere. Mens en klassisk definition på staten handler om voldsmonopol, er konkurrencestaten og dens reformiver et udtryk for en statsmagt, der påberåber sig monopol over al forhåndenværende tid, og ingen individer kan unddrage sig dette krav.

KONKLUSION: I-D-I-O-T 2

Den unge Marx skriver, at fremmedgørelse opstår, når de ting, der eksisterer for at gøre livet bedre for mennesket, bliver et mål i sig selv (Marx 1962:107-11). Dette gælder også fremtiden. Hvis I-D-I-O-T-2-analysen af reformiveren i konkurrencestaten har en indsigt, som det er værd at viderebringe, er det, at man skal vogte sig for en gryende og fremmedgørende temporal totalitarisme, hvor fremtiden bruges til at begrunde enhver intervention som et mål i sig selv og ikke for at gøre ting bedre for virkelige mennesker, samfund og kulturer lige nu. Vi har uden tvivl brug for fremtiden, men dette udgør også en særlig udfordring. Diskursen om tidslighed er netop totaliserende, da det er noget nær umuligt at finde et sted, der unddrager sig dens logik. For hvordan kan man ikke være for fremtiden? Ulig den klassiske totalitarisme, med dens hemmelige politi, overvågning og mure, som man muligvis kunne flygte fra eller blot tænke sit om, er dette et styre, der indlejrer sig disciplinerende helt ind i den menneskelige forestillingsevne, i imaginationen. Denne styring af vores forestillinger om tid har stærkt disciplinerende og instrumentaliserende konsekvenser. Måske kan vi først rigtigt blive frie, når vi tillader os selv at miste utopien og tør tro på, at fremtiden nok også bare bliver banal.

Noter

1. <https://www.ug.dk/flereomraader/videnscenter/vcartikler/temaer/uddannelse-sikrer-fortsat-job-i-fremtiden>.
2. <http://folkeskolereformen.kk.dk/indhold/fremtidens-fritidstilbud-0>.
3. Http://www.stm.dk/publikationer/Reformpakken_2020_pjece_11/grafik/Reformpakken_2020_pjece_web.pdf.
4. <https://www.venstre.dk/nyheder/for-fremtiden>.
5. <https://syddanmark.radikale.dk/sites/default/files/styles/460x240/public/ViTror.png?itok=qqV1ghQv>.
6. <http://enhedslisten.dk/files/Ud%20med%20fossilerne%20og%20ind%20med%20fremtiden.pdf>.
7. http://www.danskfolkeparti.dk/pictures_org/fremtid-brochure%281%29.pdf.

Litteratur

- Baudrillard, Jean
2002 The Consumer Society. Myths and Structures. London: Sage.
- Castoriadis, Cornelius
1987 The Imaginary Institution of Society. Cambridge: Cambridge Polity Press.
- Eriksen, Thomas Hylland
2001 Small Place, Large Issues: An Introduction to Social and Cultural Anthropology. 2. udgave. London: Pluto Press.
- Foucault, Michel
1998 The History of Sexuality. Vol 1. London: Penguin
2010 The Order of Things. London & New York: Routledge.
- Gomel, Elana
2010 Postmodern Science Fiction and Temporal Imagination. London & New York: Continuum International Publishing Group.
- Heidegger, Martin
2010 Being and Time. Albany: Suny.
- Koselleck, Reinhart
1985 Futures Past: One the Semantics of Historical Time. New York: Columbia University Press.
- Lyotard, Jean-Francois
1984 The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. Manchester: Manchester University Press.
- Marx, Karl
1962 Økonomi og filosofi. Ungdomsskrifter. Redigeret af Villy Sørensen. København: Gyldendal.
- Pedersen, Ove K.
2011 Konkurrencestaten. København: Gyldendal Akademisk.
- Petersen, Jørn Henrik og Klaus Petersen
2015 Historie. Fra velfærdsstat til konkurrencestat. 25. september. Politiken, sektion 2: 10.
- Ricœur, Paul
2004 The Phenomenology of Action. In: G. Robinson & J.F. Rundell (eds): Rethinking Imagination: Culture and Creativity. London: Routledge.
- Robinson, Thomas
2015 Chronos and Kairos: Consumer Temporality and the Destruction of Meaning. Research in Consumer Behavior 17:129-54.
- Rodgers, Daniel T.
2010 Age of Fracture. Belknap Press.
- Wartofsky, Marx W.
1979 Picturing and Representing. In: C.F. Nodine & D.F. Fisher (eds): Perception and Pictorial Representation. Pp. 272-83. New York: Praeger.